

Fibonaccijevi pravokotniki

MARKO RAZPET

→ Fibonaccijevo zaporedje sestavljajo Fibonaccijeva števila F_n , ki so določena z rekurzivno enačbo

$$F_{n+2} = F_{n+1} + F_n \quad (n \geq 1) \quad (1)$$

pri začetnih pogojih $F_1 = 1$ in $F_2 = 1$. Včasih raje začnemo s $F_0 = 0$ in $F_1 = 1$ ter uporabimo (1) za $n \geq 0$. Indeksi n števil F_n kakor tudi sama števila F_n so naravna števila. Fibonaccijevo zaporedje z nekaj začetnimi členi zapišemo v obliki:

$$(F_n)_{n=1}^{\infty} = (1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144, 233, 377, \dots).$$

Fibonaccijeva števila niso samo preprosto definirana, ampak imajo številne zanimive lastnosti. V prispevku si bomo ogledali samo eno.

Najprej vzemimo zaporedje kvadratov Fibonaccijevih števil

$$(F_n^2)_{n=1}^{\infty} = (1, 1, 4, 9, 25, 64, 169, 441, 1156, 3025, 7921, 20736, 54289, \dots), \quad (2)$$

nato pa zaporedje delnih vsot teh kvadratov:

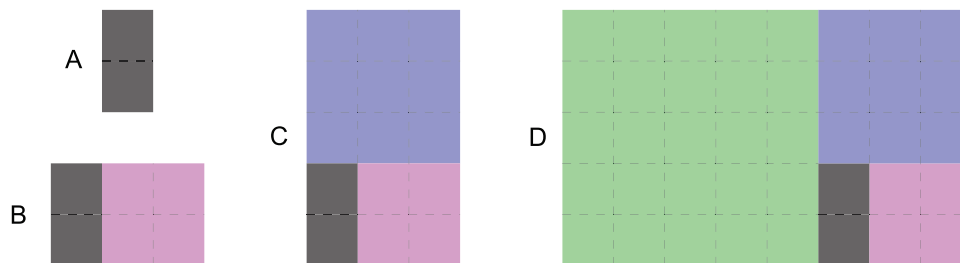
$$(S_n)_{n=1}^{\infty} = (1, 2, 6, 15, 40, 104, 273, 714, 1870, 4895, 12816, 33552, \dots). \quad (3)$$

Pri tem je n -ta delna vsota S_n definirana kot vsota prvih n členov zaporedja (2), to se pravi

$$S_1 = F_1^2, \quad S_2 = F_1^2 + F_2^2, \quad S_3 = F_1^2 + F_2^2 + F_3^2, \dots, \\ S_n = F_1^2 + F_2^2 + F_3^2 + \dots + F_n^2, \dots$$

Takoj opazimo, da lahko člene zaporedja (3) razstavimo na produkt dveh zaporednih Fibonaccijevih števil, na primer:

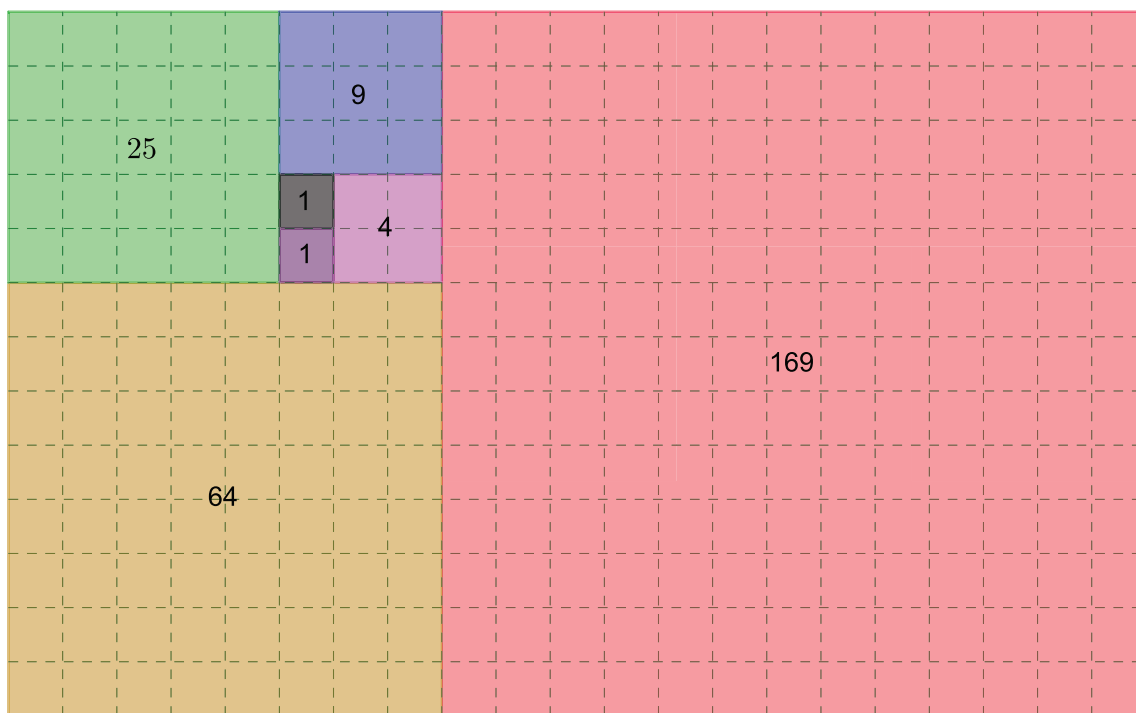
$$S_1 = 1 \cdot 1 = F_1 F_2, \quad S_2 = 1 \cdot 2 = F_2 F_3, \\ S_3 = 2 \cdot 3 = F_3 F_4, \quad S_4 = 3 \cdot 5 = F_4 F_5.$$

SLIKA 1.

Konstrukcija Fibonaccijevih pravokotnikov.

SLIKA 2.

Razrez Fibonaccijevega pravokotnika na kvadrate.

Pri tem se nam kar hitro utrne misel, da je na splošno

$$\blacksquare S_n = F_n F_{n+1}$$

oziroma

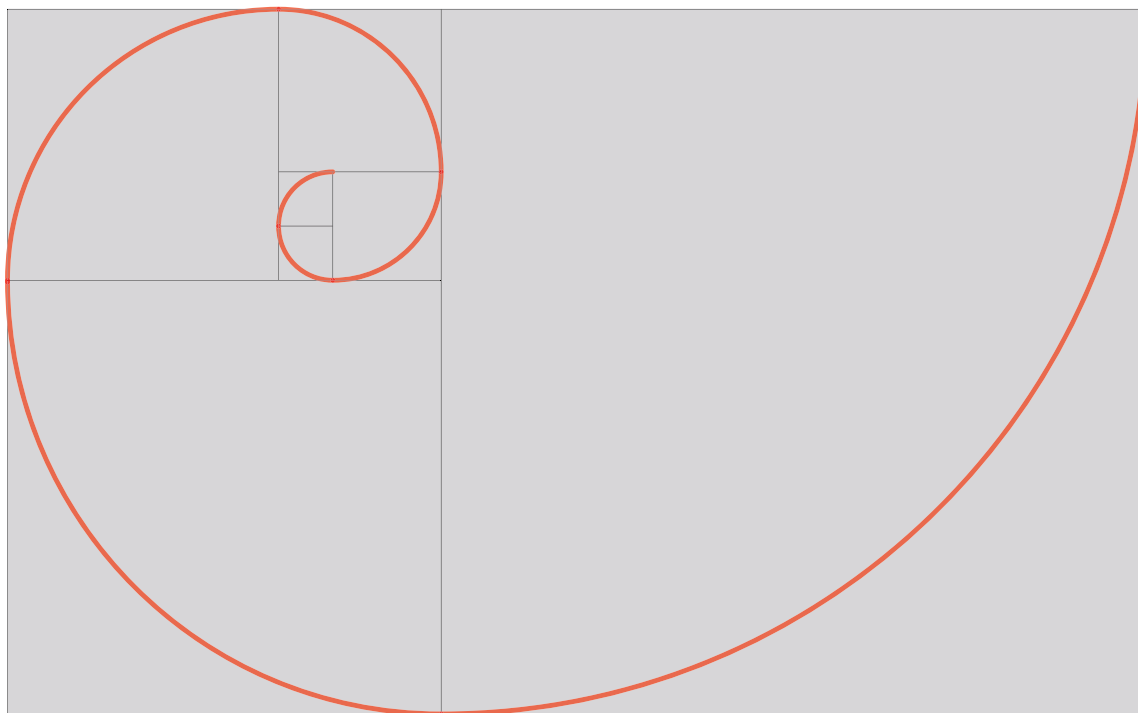
$$\blacksquare F_1^2 + F_2^2 + F_3^2 + \dots + F_n^2 = F_n F_{n+1}. \quad (4)$$

O veljavnosti enakosti (4) se takoj prepričamo z metodo matematične indukcije. Za $n = 1$ relacija očitno velja. Predpostavimo, da relacija velja za katerokoli naravno število n . Potem na osnovi te predpostavke in z uporabo enačbe (1) dobimo

$$\begin{aligned} \blacksquare F_1^2 + F_2^2 + F_3^2 + \dots + F_n^2 + F_{n+1}^2 \\ = F_n F_{n+1} + F_{n+1}^2 = F_{n+1}(F_n + F_{n+1}) \\ = F_{n+1} F_{n+2} = F_{n+1} F_{(n+1)+1}. \end{aligned}$$

To pomeni, da relacija velja tudi za število $n + 1$, ki je neposredni naslednik števila n . Potemtakem (4) velja za vsa naravna števila n .

Enačba (4) pove, da lahko zaporedje pravokotnikov s stranicama F_n in F_{n+1} za $n > 1$ (imenujemo jih *Fibonaccijevi pravokotniki*) konstruiramo po korakih. Začnemo z najmanjšim Fibonaccijevim pravokotnikom s stranicama $F_2 = 1$ in $F_3 = 2$ (slika 1, A) in ploščino $S_2 = 2$. Temu pridružimo kvadrat s stranico $F_3 = 2$. Dobimo Fibonaccijev pravokotnik s stranicama $F_3 = 2$ in $F_4 = F_2 + F_3 = 3$ (slika 1, B) in ploščino $S_3 = 6$. Temu pridružimo kvadrat s stranico $F_4 = 3$. Dobimo Fibonaccijev pravokotnik s stranicama $F_4 = 3$ in $F_5 = F_3 + F_4 = 5$ (slika 1, C) in ploščino $S_4 = 15$. Nato temu pridružimo kvadrat s stranico $F_5 = 5$. Dobimo Fibonaccijev pravokotnik s

SLIKA 3.

Fibonaccijeva spirala.

stranicama $F_5 = 5$ in $F_6 = F_4 + F_5 = 8$ (slika 1, D) in ploščino $S_5 = 40$. Opisani postopek lahko nadaljujemo tako dolgo, kot želimo.

Enakost (4) tudi pomeni, da lahko Fibonaccijev pravokotnik s stranicama F_n in F_{n+1} za $n > 1$ razrežemo netrivialno na same kvadrate. Slika 2 kaže primer za $n = 7$, ko je $F_7 = 13$ in $F_8 = 21$. Kvadrati, na katere smo razdelili Fibonaccijev pravokotnik, so različno obarvani.

Ko od Fibonaccijevega pravokotnika s stranicama F_{n+1} in F_n odrežemo kvadrat s stranico F_n , dobimo manjši Fibonaccijev pravokotnik s stranicama F_n in F_{n-1} . Ta postopek lahko nadaljujemo, dokler ne pridemo do najmanjšega Fibonaccijevega pravokotnika s stranicama $F_3 = 2$ in $F_2 = 1$. Slednjega lahko razdelimo samo še na dva enotska kvadrata. Če v

vse kvadrate pri tem postopku včrtamo četrtine krožnic, tako kot na sliki 3, dobimo *Fibonaccijevo spiralo*. Krožni loki imajo polmere $F_n, F_{n-1}, \dots, F_2, F_1$.

Literatura

- [1] J. Ziegenbalg, *Figurierte Zahlen*, Springer Spektrum, Wiesbaden 2018.

× × ×

www.presek.si

www.fmf.uni-lj.si/sl/zalozba/